Maria Turtschaninoff

roman

MİRAS TOPRAK

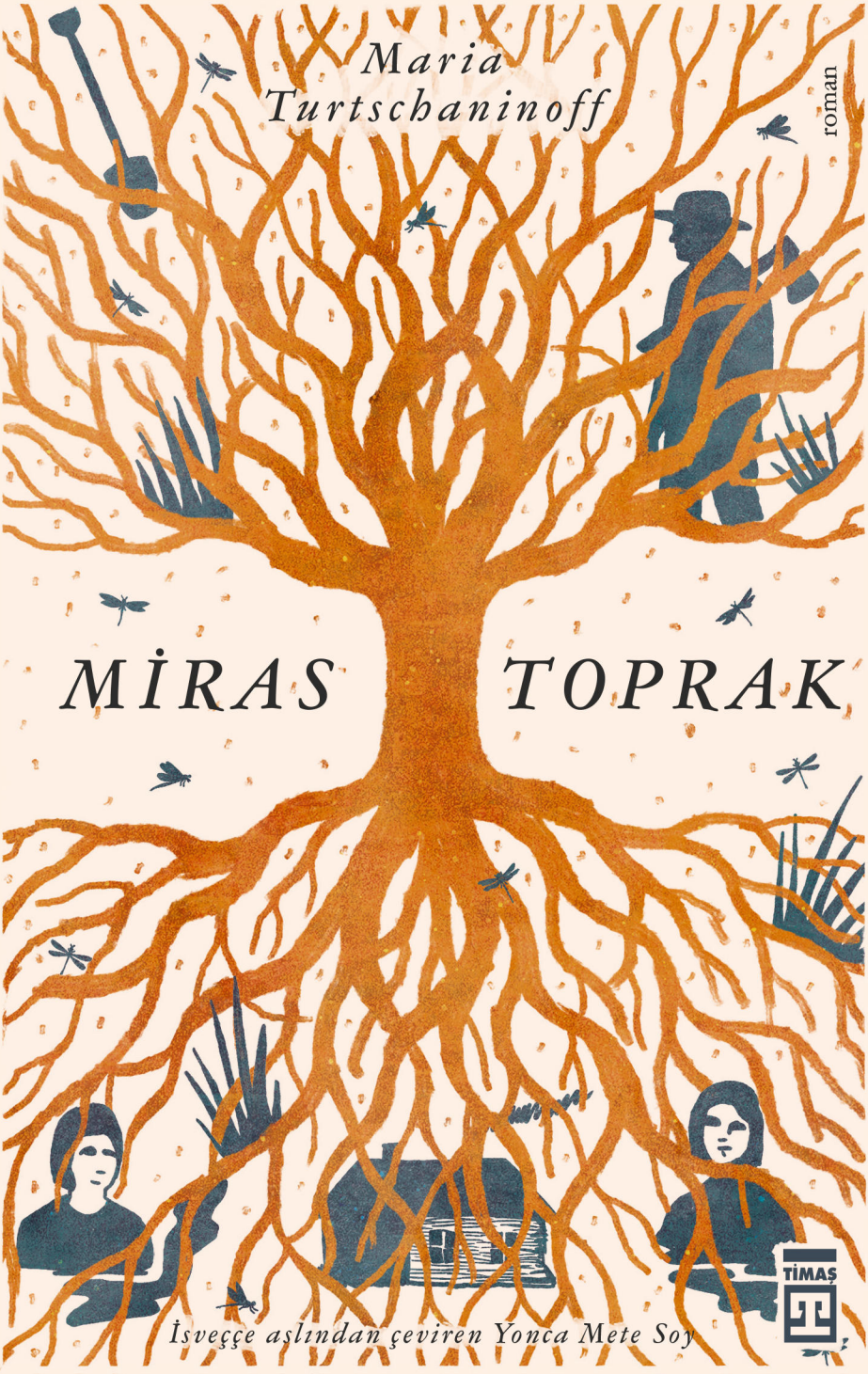

İsveççe aslından çeviren Yonca Mete Soy

TİMAŞ

Maria
Turtschaninoff

MİRAS TOPRAK

İsveççe aslından çeviren Yonca Mete Soy

İÇİNDEKİLER

Kimin Kızı 9

17. Yüzyıl **15**

Nevabacka 17

Sınır Halkı 33

18. Yüzyıl **55**

Papaz 57

Johannes 78

Mahkeme Meselesi 100

Orman Kardeşi 111

Isırgan Otları 129

19. Yüzyıl **153**

Acı Otlar 155

Gölge Şarkısı 188

Ekmek ve Taş 198

Kuş Kız 210

20. Yüzyıl **253**

Zararlılar 255

Haritalar 284

Kızak Yolculuğu 304

Doris'le Geçen Yaz 319

21. Yüzyıl **347**

Çöküş 349

Envanter 375

Talimatlar 393

Kimin Kızı

Arabadan eşyaları indirip
kül kavanozunu verandadaki masaya bıraktım,
kendime bir kadeh Talisker doldurdum.
Bir an için kavanozun kapağını açıp içine biraz dökmek
geldi içimden
Viskinin tadını bana sen öğretmiştin.
Ama bunun yerine, kadehimi akşam güneşine,

evin önündeki karahindibalarla sararmış çimenliğe,
odunluğun yanında açmış leylaklara ve kanayan kalpler
çiçeklerine kaldırıyorum.
Bütün bunlar şimdi benim,
çünkü artık sen yoksun.
Oysa ben buradan çok uzakta yaşıyorum
ve ne yapacağımı bilmiyorum,
ormanla, toprakla nasıl başa çıkılır, hiçbir fikrim yok.
Hiçbir şey bilmiyorum,
hiçbir şeye yetemiyorum
ve artık hiç kimseye ait değilim.

Annenin son kızılcık reçelini bitirdiğinde,
işte o zaman kimsenin kızı değilsin artık

Burası benim için hiçbir zaman
senin için çocukken olduğu gibi
yaz cennetim olmadı.

Senin burada anıların vardı,
insanlarla, hayvanlarla, toprakla kurduğun bağlar vardı.
Dans etmeye gittiğin,
kuzeninle çadır kurduğun,
kayak yarışlarına katıldığın bir yer olduğunu söylerdin,
benimse bir kulağımdan girer diğerinden çıkardı.

Burada hiç yaşamadın,
ama buraya aittin.
Ben ise kiler anahtarının nerede olduğunu,
radyatörün neden o tuhaf gürültüyü çıkardığını,
gezici kütüphanenin ne zaman geldiğini,
çatıyı tamir ettirmek için kimi aramam gerektiğini
bilmiyorum bile.

Ama sen bir liste bırakmışsın,
talimatlar yazmışsın.
Her ihtimale karşı,
gerekli olabileceğini düşünerek.

Ölümünden üç ay önce
buraya geldiğinde günlüğüne şöyle yazmışsın:
Her şey için teşekkür ederim sevgili Nevabacka.

Burası senin için çok kıymetliydi,
bunun nedenini bilmek istiyorum.

Senin düzenin duvarlara sinmiş,
usulca kendi düzenimi kuruyorum.
Kaydırıyorum,
taşıyorum,
yerleştiriyorum.
Mutfakta her şeyi yerinden oynattığım için özür dilerim
senin kendi sistemlerin vardı,

onlara dokunulmasını istemezdin,
yoksa kızardın.

Ama burada olmamdan mutlu olurdun (değil mi
ama?).
Öyle olduğunu düşünerek kendimi teselli ediyorum.

Dolabındaki kıyafetleri çıkarıyorum,
ama atmaya kıyamıyorum,
onları kulübeye taşıyorum.
Boyası dökülmüş, cam çerçeveleri çatlamış
ilgilenmem gereken bir başka şey daha eklenmiş listeme.

Senin lastik çizmelerini giyebilirim,
Doris'in eski ceketini de.
Otto'nun savaştan kalma sırt çantası
hâlâ askısında duruyor,
üzerinde eğri büğrü rakamlarla 1683 yazan bir ütü tah-
tası
ve boynuz saplı bir el matkabının yanında.

Çarşaflarında hâlâ kokun var
ve büyükannenin işlediği harfler.

Burada ilk kez sensizim.
İlk kez benden büyük kimse yok.
Kulağıma tanıdık gelen lehçe,
ama dilime uzak.

Arabanın lastiği patladığında
köydeki tamirciyi arıyorum.
(Numarasını küçük bir kâğıda yazıp
sabit telefonun yanına iliştirmişsin.)
Adam telefonda, "Nevabacka'dan arıyorsunuz, değil
mi?" diye soruyor.

Oysa soyadım seninkiyle aynı değil,
hiçbirimiz Nevabacka adını taşımıyoruz.

Cenazen için sandviç pasta sipariş vermek üzere fırına gittiğimde
tezgâhın arkasındaki kadın
ben daha tek kelime etmeden,
"Kimin kızı olduğun belli," diyor.

Çocuklar için yeni yataklar almak üzere şehre girdiğimde,
mağazadaki adam, teslimatın Nevabacka'ya yapılacağını öğrenince,
"Eva-Stina'yı iyi tanırdım," diyor.
1967 yazında birlikte çalışmışsınız.

Geçmişin ipleri her yöne uzanıyor,
sen varken fark etmediğim kökler
şimdi gün gibi ortada.
Meğer senin varlığın gölgeliyormuş onları.

Ama artık her şey apaçık.

Şimdi en büyük benim,
şimdi bana düşüyor bu bağları taşımak,
bir sonraki nesil devralana kadar.

Küllerinin olduğu kavanozu toprağa doğru çevirirken
on yaşındaki çocuğumun eli avucumda,
altı yaşındaki diğeri
çukurun yanında diz çökmüş,
büyükannesinin
karanlık toprağa karışmasını izliyor.

Bu toprak seni tanıyor
ve şimdi beni de tanımaya başlıyor,
kokumu içine çekiyor.

Atalarımın yıllardır yürüdüğü yollarda,
yığdıkları taş yığınlarının,
otla doldurdukları ambarların,
ekip biçtikleri tarlaların izinde,
tarihin içinden yürüyorum

Yaşamlarının izleri
zamanla silinmiş,
otlar bürümüş üzerini,
çalılar sarıp sarmalamış,
yosunlar sessizce örtmüş geçmişi

Güneşin batmadığı haziran gecesinde yürürken,
dilimde Talisker'in tadı,
havada biçilmiş otun kokusu asılı, taze patates,
katran ve karın kokusu...

Adımlarım toprakta yankılanıyor.

Toprak dinliyor.

Ve fısıldıyor:

Adımlarını tanıyorum.
Kimin kızı olduğunu biliyorum.

17. Yüzyıl

Herkes yaşar ve yaşayacaktır
Herkes kendinden verir, ışığını başkalarına ödünç bırakır
Kendi ışığını saklayıp, başkalarından alır ve onlarla var olur
Bu ne iyidir ne de kötü
Bu, böyledir

GUNNAR EKELÖF

Nevabacka

Krallığın batı yakasında bir askere, sadık hizmetinin karşılığı olarak kraliyet tarafından doğuda küçük bir arazi vadedilmişti. Bunun üzerine asker denize açılıp Gamlakarleby adlı yeni kurulmuş bir kasabaya ulaştı, ardından nehir boyunca ilerleyerek küçük bir köye vardı. Köyün kilisesi yoktu, yerleşim geniş bir alana yayılmış olmasına rağmen yalnızca on beş bacadan duman yükseliyordu. Yolunu bulabilsin diye rastladığı köylüler ona rehberlik etti. Karşılaştığı insanlar kendi anadilini, İsveççeyi konuştuğu gibi, aralarında Fince konuşanlar da vardı.

Arazi köyün doğu ucundaydı. Çiftliğini inşa ederken yardım alabileceği kimse olmayacağını biliyordu ama bu onu pek kaygılandırmıyordu. İçinden geçtiği orman, alışık olduğu geniş yapraklı ağaçlardan oluşan ormandan çok farklıydı, derin ve karanlıktı. Ama burada sağlam bir kulübe yapmaya yetecek kadar kereste vardı. Ağaç tepeleri, savaş zamanında geçtiği deniz gibi uğulduyordu. Savaşta kendini kanıtlamış, subaylarının ve silah arkadaşlarının güvenini ve saygısını kazanmıştı. Ama o, öldürmek ve yağmalamak için yaratılmamıştı; elleri kürek, çapa ve saban tutmak içindi. Yürürken bu aletlerin ağırlığını avuçlarında hissetti.

Asker geceyi ormanda geçirdi ama daha şafak sökmeden yola koyuldu. Kulübesini inşa edeceği tepeye vardığında sabahın erken saatleriydi. Dolunay, parlak ilkbahar göğünde, ağaç tepelerinin hemen üstünde bembeyaz bir ışık gibi asılı duruyordu; güneşten önce doğmuştu. Durdu, uzun bir süre manzarayı seyretti. Orman yoğundu ve yamacın eteğinde, eriyen kar sularıyla kabarıp çağıldayan bir akarsu vardı. Çiftliğini nereye yapacağını, ilk tarlasını nereye açacağını gözünde canlandırdı. Bir kuyu kazana kadar suyu bu akarsudan taşıyacaktı. Orman, yakacak odunla doluydu. Onun gibi bir adam için fazlasıyla yeterliydi. Burası henüz bakir bir topraktı ve o, bu toprağı evcilleştirmeye, tohumlarını serperek onu verimli kılmaya hazırdı. Mayıs ayının sabah güneşinden önce yükselen ayı gibi her sabah erkenden kalkacak ve yorulmadan çalışacaktı. Nevabacka; işte bu bataklık arazinin ortasındaki tek tepeye kuracağı çiftliğe vereceği isim buydu. Bu isim yöredeki birçok isim gibi İsveççe ve Fincenin bir karışımıydı.* Ve artık âdet olduğu üzere genç köylünün adı da değişecekti. Matts Mattsson Rask, bundan böyle Matts Mattsson Nevabacka olacaktı.

Matts Nevabacka cesur ve çalışkan bir adamdı. İri gövdeli köknar ağaçlarını devirip tepenin zirvesine, en sert kış günlerinde bile tek odalı kulübesini sıcacık tutan görkemli bir ocakla donatılmış bir kulübe inşa etti. Evinin hemen yanına ufak bir tarla ekti. İlk hasadı mütevazıydı ama yıllar geçtikçe ekmeğini taştan çıkarabileceğini biliyordu. Artık ne kralların ne de subayların buyruğuna boyun eğecek,

* Nevabacka, Fince "bataklık" anlamına gelen *neva* ile İsveççe "tepe" anlamına gelen *backe* kelimelerinin birleşiminden meydana gelmiştir. (ç.n.)

kimsenin keyfine göre hayatını riske atmayacaktı. Bundan böyle yaşamını kendi bildiği gibi sürdürecekti. Her balta darbesi, her kazık saplayışı, her kürek vuruşu ona derin bir tatmin hissi veriyordu.

Ancak orman kolayca boyun eğecek gibi değildi, bütün gücüyle direniyordu. Reçineli ağaç gövdelerinin kesilmesi zordu. Tüm çabalarına rağmen kökler toprağı bırakmayı reddediyordu. Ayrıca zemin kayalıktı; çıkardığı taşlarla küçük tarlasının etrafına bir duvar ördü. Akşam olduğunda işini düşleyerek uyuyordu. Hiç durmadan kazıyor, toprağa tutunmuş neredeyse bir canlının gücüyle direnen bu kökleri söküp atmaya çalışıyordu.

Bir süre yalnızlığı hoşuna gitti, hatta zoraki bir dostluğa mecbur kaldığı asker hayatına kıyasla bunu yeğliyordu. Ama sonra içinde yeni bir arzu doğdu: İşinde kendisine yardım edecek bir oğul hayali... Hatta belki de iki oğul. Onlarla birlikte çalışırsa bu inatçı ormanı dize getirebilir, tarladan taşları kolayca ayıklayabilirdi. Yanında oğulları olursa sanki taşlar çamurun içinden kendiliğinden fırlayacaktı.

Ancak ne bir oğlu vardı ne de bir karısı. Bu vahşi topraklarda bekâr kadın bulmak neredeyse imkânsızdı. En yakın köyde sadece iki bacanın dumanı tütüyordu ve evlenebileceği yaşta tek bir genç kız yoktu. Matts'ın çarşı pazar dolaşıp kendine uygun eş arayacak vakti de yoktu.

Sonra bir gün aklına bir fikir geldi. Çiftliğinin kuzeyinde ağaçsız bir bataklık uzanıyordu. Oraya gitmekten hoşlanmazdı, çünkü her yaklaştığında kendini izleniyormuş gibi hissediyordu. Hatta bundan emindi. Ormanda sadece

kuşlar ve hayvanlar değil, başka varlıklar da yaşardı, bu köylülerin batıl inançlarından değildi. Köylüler onlarla, kendilerini fazla göstermedikleri sürece iyi ilişkiler sürdürürlerdi. Bazıları bu varlıklara gizlice adaklar sunardı. Gizlice yaparlardı çünkü bu uygulamalar kilisenin öğretilerine aykırıydı. Ama bazen bir salgın hastalığı defetmek ya da kıtlığı önlemek için başvuracak başka kimse olmazdı.

Matts, dışarıdan geldiği için bu gizemli varlıklara aşina değildi. Ne isimlerini ne de geleneklerini bilirdi. Ama ormana her adım attığında yanına mutlaka bir çelik* parçası alır ve kendini korumak için bazen ilahiler söylerdi. Gür sesi uzaklara yayılırdı. Orman halkının Hristiyan tanrısını sevmediğini herkes bilirdi. Matts korkmuyordu ama yine de ihtiyatlı olmak gerekiyordu.

Eğer bu bataklığı kurutmayı başarırsa en güzel ve en verimli tarlaya sahip olacaktı, köklerden ve kütüklerden arınmış bir tarla. Bu da ona büyük bir kolaylık sağlayacaktı. Şimdiden rüzgârda usulca salınan çavdar başaklarını gözünün önüne getirebiliyordu. Bataklık, zenginlik demekti. Yıllar önce gittiği yabancı topraklarda göl kurutma yöntemlerine dair bir şeyler öğrenmişti. Bunun nasıl yapılacağını biliyordu, ama bir kişinin bunu tek başına başarmasının ne kadar zor olacağını da biliyordu. Yine de bir kez karar verdikten sonra hiç oyalanmadı, küreğini ve kazmasını alıp bataklığa doğru yola koyuldu.

Sıcak bir yaz günüydü, sivrisinekler ve tatarcıklar sazlıkların üstünde vızıldıyordu. Gökyüzü masmaviydi. Kuşlar ötmü-

* Halk inançlarında çelik ya da demirin kötü ruhları, doğaüstü varlıkları uzaklaştırdığı düşünülürdü. (ç.n.)

yordu. Yalnızca kırmızı başlıklı kara ağaçkakan, bataklığın kıyısındaki oyuk bir kütüğe ritmik vuruşlar yapıyordu. Matts, aletlerini yere koyduğu sırada, bataklığın kenarında altın yapraklı çiçekler gördü. Daha önce hiç böyle çiçeklere rastlamamıştı. Bunların iyiye işaret olduğunu düşündü. İlk hendeği tam da buraya açacaktı.

Matts işe koyuldu. Önündeki görevin ne kadar meşakkatli olduğunu çok iyi biliyordu, ancak bu, ne küreğini toprağa savururken kolundaki gücü azalttı ne de kazmasını savururken içindeki coşkuyu dindirdi.

Aralıksız çalıştı, sinekleri savuşturmak için bile durmadı. Güneş tam tepedeyken, sıcağın en yakıcı anında biraz su içti ve bir köknar ağacının gölgesine uzanıp kısa bir süre dinlendi.

Rüyasında birinin yaklaştığını gördü, şelale gibi dökülen uzun saçları ve altın yapraklar gibi gözleriyle doğaüstü bir varlıktı. Yosun ve bataklık kokuyordu. Elleri, tıpkı yaşlı bir çam ağacının eğri büğrü dallarına benziyordu. Giysileri, bataklık otlarından dokunmuş gibiydi. Matts kimle karşı karşıya olduğunu anlayarak haç çıkardı. Varlık, bataklığın önünde onu bekliyordu, parmağını ormana doğru uzattı. Sanki o yöne doğru kendisini takip etmeye davet ediyordu onu. Sonra bataklığa dönüp işaret parmağıyla hayır anlamında bir hareket yaptı.

Uyandığında Matts'ın boğazı kurumuştu ve başı dönüyordu. Kolay kolay korkacak biri değildi. Hayat ona çok şey göstermiş, ruhunu granit gibi katılaştırmıştı. Onun memleketinden gelen adamlar istedikleri her şeye sahip

olurlardı: kadın, yiyecek, altın. Öyle basit bir düşten etkilenmeyecekti.

Çalışmasına kaldığı yerden devam etti. Ama birkaç gün sonra, yine bir kütüğü yastık yapıp kestirirken, varlık yeniden göründü. Bu kez bir davet değil, düpedüz bir tehditti. Altın gözlerinden şimşekler çaktı ve ayaklarının altındaki zemin çöktü; sanki bir bataklığın içine düşmüş gibilerdi. Mesaj apaçık ortadaydı: bataklığa dokunmamalıydı.

Matts kendine geldiğinde, tıpkı önceki sefer olduğu gibi işine geri döndü. Artık kimse ne korkutabilir ne de ne yapacağını söyleyebilirdi. O, kendi iradesinin sahibiydi! Kazmasını istediği gibi savuracaktı! Ama yine de çalışırken izlendiği hissinden bir türlü kurtulamadı.

Yaklaşık bir hafta çalıştıktan sonra, sabah erkenden işe koyulabilmek için bataklığın kıyısında gecelemeye karar verdi. Gün henüz ağarmamışken uyandı. Bataklığın dalgalanan otlarının üstünde ince sis tabakaları süzülüyordu. Yakınlarda bir turna ötüyordu. Çevredeki ağaçlarda ardıç kuşları ve ötleğenler kendi aralarında mırıldanıyordu. Kara ağaçkakan her zamanki gibi yakınlarda kütükleri döverken, boz ağaçkakan melankolik bir inilti çıkarıyordu.

Matts küreğini kaptı.

O sırada biri bataklığın üzerinden ona doğru gelmeye başladı. Yoksa sis miydi ona oyun oynayan? Ne olursa olsun, gölge bataklığın en tehlikeli yerine doğru ilerliyordu.

Matts haç çıkardı. Cebindeki çelik parçasını sımsıkı kavradı.